

Zaključne primjedbe Odbora za prava djeteta: HRVATSKA

1. Odbor je razmatrao Drugo periodičko izvješće HRVATSKE (CRC/C/70/add.23) na svojoj 981. i 982. sjednici (vidi CRC/C/SR.XX) održanoj 20. rujna 2004. te je na 999. sjednici održanoj 1. listopada 2004. usvojio sljedeće zaključne primjedbe.

A. Uvod

2. Odbor pozdravlja podnošenje Drugog periodičkog izvješća koje je slijedilo utvrđene smjernice, kao i detaljne pisane odgovore na popis svojih pitanja (CRC/C/Q/HRV/2), koji su dali jasnije razumijevanje položaja djece u državi stranci. Odbor nadalje pozdravlja konstruktivan i informativan dijalog.

B. Poduzete mjere nadzora i postignuti napredak u državi stranci

3. Odbor pozdravlja:

- a) usvajanje Zakona o pravobranitelju za djecu u 2003.;
- b) izmjene i dopune Obiteljskog zakona, Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku u 2003.;
- c) usvajanje Zakona o azilu u 2003.;
- d) povlačenje rezerve na članak 9.1 Konvencije u 1998.

4. Odbor pozdravlja ratifikaciju države stranke Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe i Fakultativnog protokola o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji u 2002.

5. Odbor također pozdravlja ratifikaciju države stranke Fakultativnog protokola uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, te Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda u 2001.

6. Odbor nadalje pozdravlja ratifikaciju države stranke Konvencije br. 182 MOR-a o zabrani i trenutnom djelovanju za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada u 2001. te Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebice žena i djece, kojim se dopunjuje Konvencija UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta u 2003.

C. Glavni predmet zabrinutosti i preporuke

1. Opće provedbene mjere

Ranije preporuke Odbora

7. Odbor sa zadovoljstvom primjećuje, da su različite zabrinutosti i preporuke (CRC/C/15/Add.52 od 13. veljače 1996.) učinjene na temelju razmatranja Inicijalnog izvješća države (CRC/C/8/add.19) rješavane zakonodavnim mjerama i postupcima. Odbor međutim žali, što neke od njegovih zabrinutosti i preporuka, a koje se odnose na:

nediskriminaciju pri povratu imovine povratnicima (st. 15) i međunarodnu suradnju u rješavanju imovinskih pitanja (st. 26), programe obuke u cilju promicanja procesa nacionalne pomirbe i dijaloga (st. 24), koji su svi važni za primjenu dječjih prava, te položaj djece u ustanovama ili hraniteljskoj skrbi (st. 25), nisu bile dovoljno popraćene. Odbor ističe da navedene zabrinutosti i preporuke ostaju i u ovom dokumentu.

8. Odbor potiče državu stranku da nastavi s jačanjem napora na rješavanju onih preporuka iz zaključnih primjedbi Inicijalnog izvješća, koje još nisu provedene, kao i da osigura odgovarajuću provedbu preporuka sadržanih u ovim zaključnim primjedbama.

Zakonodavstvo i provedba

9. Odbor primjećuje da je država stranka usvojila nove zakone (vidi st. 3) kako bi domaće zakonodavstvo uskladila s međunarodnim standardima na području ljudskih prava, posebice s odredbama i načelima Konvencije, nakon razmatranja Inicijalnog izvješća. Odbor, međutim i dalje ostaje zabrinut glede učinkovite provedbe cjelokupnog zakonodavstva u svezi s Konvencijom.

10. U svjetlu ranijih preporuka, Odbor preporuča državi stranci, da:

- a) nastavi s poduzimanjem svih učinkovitih mjera kako bi se domaći zakoni i praksa uskladili s načelima i odredbama Konvencije,**
- b) osigura učinkovitu provedbu cjelokupnog zakonodavstva koje se odnosi na Konvenciju, te s istim upozna javnost**

Koordinacija i nacionalni planovi djelovanja

11. Odbor pozdravlja izradu Nacionalnog programa djelovanja za djecu iz 1998. i osnivanje Vijeća za djecu kao odgovornog tijela za praćenje njegove provedbe. Unatoč izvjesnim poboljšanjima u sastavu i djelovanju Vijeća, Odbor je zabrinut zbog oklijevanja ili neprovođenja preporuka Vijeća od strane raznih ministarstava, kao i zbog načina provedbe Nacionalnog programa djelovanja za djecu. Također je zabrinut zbog nedovoljne koordinacije između postojećih i novoosnovanih državnih tijela koja se bave s dobrobiti djece.

12. Odbor preporuča državi stranci, da poduzme sve potrebne mjere kako bi osigurala učinkovito djelovanje Vijeća za djecu, uključujući odgovarajuću provedbu njegovih preporuka od strane tijela izvršne vlasti, te da provodi Nacionalni program djelovanja za djecu. Također preporuča državi stranci da poboljša koordinaciju među raznim vladinim tijelima nadležnim za provedbu Konvencije.

Neovisno nadgledanje

13. Odbor pozdravlja osnivanje Ureda pravobranitelja za djecu u 2003. g. i sudjelovanje pravobranitelja u dijalogu, ali je zabrinut za potrebu stalne i dostatne političke, kadrovske i financijske potpore radu tog ureda.

14. U svjetlu Opće preporuke br. 2 o nacionalnim ustanovama za ljudska prava i Pariškim načelima (rezolucija Opće skupštine 48/134, Dodatak), Odbor preporuča državi stranci da nastavi i ojača svoju političku, kadrovsku i financijsku potporu radu Ureda pravobranitelja za djecu, kako bi omogućila i promicala njegovo učinkovito djelovanje, posebice na lokalnoj razini izvan glavnog grada države stranke.

Raspodjela sredstava

15. Odbor je zabrinut zbog nedostatka prikupljenih podataka o sredstvima dodijeljenim za djecu na nacionalnoj i lokalnim razinama.

16. Odbor preporuča državi stranci da obrati posebnu pozornost punoj provedbi članka 4. Konvencije, tako da

a) dade prioritet proračunskim izdvajanjima koji osiguravaju provedbu gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava djece, posebice one koja pripadaju gospodarski zapostavljenim skupinama te manjinskih etničkih skupina “koliko god to omogućuju...raspoloživa sredstva”; i,

b) utvrdi iznos i omjer sredstava iz državnog i lokalnih proračuna utrošenih na djecu u javnom, privatnom i nevladinom sektoru, kako bi se ocijenio utjecaj i učinak izdataka, u odnosu na troškove, dostupnost, kvalitetu i učinkovitost službi za djecu u raznim sektorima.

Prikupljanje podataka

17. Odbor je zabrinut zbog nedostatka prikupljenih statističkih podataka i drugih informacija o položaju djece, posebice pripadnika različitih etničkih i najranjivijih skupina. Ta vrsta podataka nedostaje osobito u odnosu na djevojčice, djecu s ulice, djecu s posebnim potrebama, djecu prognanike i izbjeglice te djecu tražitelje azila, djecu pripadnike manjinskih skupina i romsku djecu.

18. Odbor preporuča državi stranci da poduzme djelotvorne mjere kako bi osigurala raspoloživost vjerodostojnih podataka koje se odnose na osobe mlađe od 18 godina, prikupljenih prema dobi, spolu, etničkom podrijetlu, te da utvrdi odgovarajuće razlikovne pokazatelje u svim područjima Konvencije i svih skupina djece u društvu, ocjene postignutog napretka i teškoća što stoje na putu ostvarenja prava djece.

Obrazovanje i širenje informacija

19. Odbor pozdravlja obrazovne aktivnosti koje je država stranka poduzela nakon Inicijalnog izvješća, ali ostaje zabrinut zbog nepostojanja detaljnih informacija o tom pitanju, posebice o obrazovnoj aktivnosti i programima u cilju širenja javne svijesti o Konvenciji, poduzetih od strane države stranke nakon inicijalnog izvješća.

20. Odbor preporuča da država stranka pojača napore na širenju načela i odredbi Konvencije i poduzme sustavno obrazovanje i obuku svih stručnih skupina koje rade za djecu i s njom, te da pojača napore na širenju javne svijesti o Konvenciji, posebice među samom djecom i među roditeljima.

2. Opća načela

Nediskriminacija

21. Odbor uvažava različite napore koje je država stranka učinila nastavno na njegove ranije preporuke, no ostaje zabrinut glede *de facto* diskriminacije etničkih i nacionalnih manjina, Roma i djece stranaca, te slučajeva šikaniranja i mržnje koji imaju negativne posljedice po razvoj djeteta. Odbor se pridružuje Odboru za ukidanje rasne diskriminacije u njegovoj zabrinutosti zbog nepostojanja zakonskih odredbi kojima se zabranjuje poticanje na rasnu diskriminaciju i nasilje, te glede primjerenosti napora u istrazi i progonu osoba odgovornih za raspirivanje etničke mržnje (CERD/C/60/CO/4, st. 12).

22. Odbor ponavlja preporuku državi stranci da poduzme mjere u cilju razvijanja kulture tolerancije u društvu općenito svim raspoloživim načinima, uključujući škole, medije i zakone.

23. Sukladno članku 2. Konvencije Odbor preporuča da država stranka pažljivo i redovno procjenjuje postojeće nejednakosti u uživanju prava djece, a na temelju takvih procjena poduzima potrebne mjere za sprječavanje i suzbijanje diskriminatornih nejednakosti. Odbor također preporuča da država stranka osnaži upravne i pravosudne

mjere kako bi spriječila i eliminirala stvarnu diskriminaciju prema djeci koja pripadaju manjinama, posebice Romima i strancima.

24. Odbor zahtijeva da se u iduće periodičko izvješće uvrste konkretni podaci o mjerama i programima u svezi s Konvencijom o pravima djeteta što ih je Država stranka poduzela nastavno na Deklaraciju i Plan djelovanja usvojen 2001. na Svjetskoj konferenciji protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i netolerancije, vodeći računa o Općoj preporuci br. 1 na članak 29, stavak 1 (ciljevi odgoja).

Najbolji interesi djeteta

25. Odbor cijeni činjenicu da država stranka načelo najboljih interesa djeteta drži ključnim pri razvoju zakonodavstva, programa i postupaka u svezi s djecom i svjestan je napretka postignutog u tom pogledu, no i dalje je zabrinut jer se to načelo ne primjenjuje u potpunosti i nije dovoljno integrirano u provedbi postupaka i programa, kao ni u upravnim i sudskim odlukama.

26. Odbor preporuča da se načelo najboljih interesa djeteta sadržano u članku 3. sustavno primjenjuje u sudskim i upravnim odlukama, kao i u programima, projektima i uslugama koji se odnose na djecu u različitim situacijama, posebice onu iz ranjivih i manjinskih skupina.

Pravo na život

27. Odbor sa zabrinutošću primjećuje relativno velik broj pogibija i povreda djece uslijed prometnih nesreća i nesreća u domu, usprkos raznim mjerama što se poduzimaju radi rješavanja ovog problema.

28. Odbor preporuča državi stranci da nastavi i maksimalno osnaži napore na sprječavanju prometnih nesreća i nesreća u domu, uz ostalo sustavnom provedbom postojećih propisa i stalnim osnaživanjem svijesti putem odgojnih kampanja.

Uvažavanje mišljenja djeteta

29. Odbor pozdravlja napore države stranke na promicanju uvažavanja mišljenja djeteta. Odbor je i dalje zabrinut da se opće načelo iz članka 12. Konvencije nedovoljno ostvaruje u obiteljima, školama i drugim ustanovama, te se ne primjenjuje u potpunosti i nije dovoljno integrirano u praksu upravnih i sudskih odluka i u provedbi zakona, postupaka i programa države stranke.

30. Odbor preporuča poduzimanje daljnjih napora u cilju osiguranja primjene načela uvažavanja mišljenja djeteta. S tim u svezi valja napose istaći pravo svakog djeteta na sudjelovanje u obitelji, školi, u okviru drugih ustanova i tijela, te u društvu općenito, s posebnom pozornošću na ranjive i manjinske skupine. Ovo opće načelo treba se odražavati i u svim zakonima, sudskim i upravnim odlukama, postupcima i programima koji se odnose na djecu. Valja osnaživati jačanje svijesti u široj javnosti, te obrazovanje i obuku stručnjaka o primjeni ovog načela i redovno preispitivati u kojoj se mjeri uzimaju u obzir mišljenja djece te koliko te mjere utječu na djecu samu.

3. Građanska prava i slobode

Pravo na ime i državljanstvo

31. Odbor pozdravlja napore države stranke na reformi zakonodavstva sukladno odredbama i načelima Konvencije, ali je i dalje zabrinut za različite načine stjecanja državljanstva, što uglavnom pogađa djecu iz manjinskih skupina, poglavito romsku djecu.

32. Odbor preporuča državi stranci poduzimanje mjera kako bi se osiguralo da sve odredbe hrvatskog Zakona o državljanstvu budu suglasne članku 7. Konvencije te da se taj zakon provodi na nediskriminirajući način.

Pravo na privatnost

33. Odbor se pridružuje državi stranci u njezinoj zabrinutosti zbog kršenja prava djece na privatnost od strane medija, ali je zabrinut zbog nepostojanja informacija o praktičnoj primjeni prava djeteta sadržanih u čl. 13-17 Konvencije, napose u obitelji, socijalnim ustanovama, školama, popravnim domovima i prihvatilištima.

34. Odbor preporuča da država stranka poduzme nužne mjere kako bi se osiguralo da mediji u potpunosti poštuju pravo djece na privatnost te da pruži konkretne i detaljne informacije (primjeri, dobra praksa) u svom narednom izvješću, o primjeni čl. 13-17 Konvencije u obitelji, socijalnim ustanovama, školama, popravnim domovima, prihvatilištima.

Dostupnost informacija

35. Primajući na znanje napore države stranke da djecu zaštiti od štetnih informacija, Odbor je i dalje zabrinut zbog pornografskih i drugih štetnih sadržaja u tiskanim i elektronskim medijima koji su djeci lako dostupni. Također je zabrinut zbog nepostojanja odgovarajućih mjera kojima se masovni mediji potiču na širenje informacija koje bi promicale duh razumijevanja različitosti.

36. Odbor preporuča državi stranci da nastavi napore kako bi se djeca zaštitila od informacija i sadržaja štetnih za njegovu ili njenu dobrobit. Potiče također državu stranku na širenje informacija i sadržaja od društvene i kulturne koristi za dijete, u skladu s i u duhu članaka 17. i 29. Konvencije. S tim ciljem, država stranka bi djeci trebala osigurati pristup raznolikim kulturnim, nacionalnim i svjetskim izvorima, uzimajući napose u obzir jezične i druge potrebe djece pripadnika manjinskih skupina.

Pravo na nepodvrgavanje mučenju ili drugim okrutnim, nečovječnim ili ponižavajućim postupcima

37. Odbor je duboko zabrinut zbog slučajeva nasilja među djecom i mladeži u odgojno-popravnim domovima i drugim ustanovama, te zbog slučajeva vršnjačkog nasilja među djecom i mladeži u ustanovama socijalne skrbi.

38. Odbor preporuča državi stranci poduzimanje svih nužnih mjera kako bi se spriječili nasilnički postupci u odgojno-popravnim domovima i ustanovama socijalne skrbi. Sukladno preporukama Odbora protiv mučenja (CAT/C/CR/323, toč. 9.k), Odbor potiče državu stranku na pojačanu zaštitu djece u ustanovama socijalne skrbi, između ostalog osiguranjem prijavljivanja i istrage nasilničkih postupaka te pružanjem primjerene potpore i liječenja, uključujući psihološku obradu žrtava takva nasilja.

5. Obiteljsko okružje i alternativna skrb

Usmjeravanje djece i odgovornost za njih

39. Uzimajući na znanje zakonodavstvo usvojeno na području obiteljskog okružja, novi Obiteljski zakon i Zakon o socijalnoj skrbi, Odbor je i dalje zabrinut što je mnoštvo djece prepušteno samo sebi bez pravog usmjeravanja od roditelja i drugih skrbnika. Odbor je također zabrinut što nadgledanje i usmjeravanje ranjivih nije dobro organizirano i definirano, pa je teško pratiti njihov položaj.

40. Odbor preporuča poduzimanje daljnjih napora u cilju osiguranja učinkovite primjene Obiteljskog zakona glede usmjeravanja djeteta i odgovornosti za njega u svjetlu članka 27.2. Odbor nadalje preporuča da država stranka poduzme sve nužne mjere i izdvoji odgovarajuća sredstva za pružanje stalne obuke osoblja u centrima socijalne skrbi te predvidi djelotvorne upravne, zakonske i praktične mjere za osiguranje kvalitete i učinkovitosti svih aktivnosti u tim ustanovama.

Alternativna skrb

41. Odbor izražava svoju zabrinutost što se priličan broj djece bez roditeljske skrbi ili djece koja su izgubila vezu sa svojim obiteljima nalazi u ustanovama ili udomiteljskim obiteljima, a razina skrbi koja im se pruža i postupanja prema njima slabe je kvalitete. Odbor je također zabrinut zbog očito nedovoljnog nadzora takvog smještaja djece.

42. Odbor preporuča da država stranka prioritet pruži pomoći obiteljima kako bi se spriječio smještaj djece u alternativnu skrb. Odbor nadalje preporuča da država stranka promiče pomoć udomiteljskim obiteljima kao obliku alternativne skrbi, odnosno da se smještaj djece u ustanove koristi kao posljednje sredstvo, odnosno kada za to postoji stručna indikacija i kada je to u najboljem interesu djeteta te da periodički razmatra smještaj djece u svjetlu članka 25. Odbor također preporuča državi stranci da razvije standarde kvalitete udomiteljske skrbi i znatno smanji vrijeme koje djeca lišena roditeljske skrbi provedu u ustanovama. Preporuča se nadalje izdvajanje odgovarajućih sredstava za pravilno funkcioniranje i nadzor skrbničkih ustanova i udomiteljske skrbi.

Ostvarenje uzdržavanja

43. Odbor pozdravlja zakonodavne izmjene i dopune o uzdržavanju, ali je zabrinut što u praksi nije dovoljno osigurano ostvarenje uzdržavanja, a upravni i sudski postupci često su predugi.

44. Odbor preporuča državi stranci poduzimanje daljnjih mjera u cilju osiguranja pune djelotvorne provedbe zakona koji se odnosi na plaćanje uzdržavanja, razmotrile alternativne mjere u odnosu na sudske postupke te osigurali brži sudski postupci i stroga provedba sudskih naloga. Odbor također preporuča državi stranci da se ponovno razmotri osnivanje fonda za pružanje potpore roditeljima koji čekaju rješenje o uzdržavanju svojeg djeteta.

Nedopušteno preseljenje djece u inozemstvo i njihovo nevraćanje

45. Odbor sa zadovoljstvom primjećuje kako je država stranka ratificirala Hašku konvenciju o građanskim oblicima međunarodne otmice djece iz 1980, no i dalje je zabrinut jer problemi u primjeni ove Konvencije i još uvijek postoje.

46. Odbor preporuča državi stranci da Hašku konvencija primjenjuje na svu djecu otetu u Hrvatsku, te potiče druge države koje još nisu stranke Haške konvencije da ratificiraju ili pristupe tom međunarodnom ugovoru i ako je nužno zaključe bilateralne sporazume radi primjerenog rješavanja međunarodnih otmica djece. Preporuča nadalje da se stručnjacima koji se bave predmetima ove vrste osigura odgovarajuća i stalna obuka, te da se diplomatskim i konzularnim putem osigura maksimalna pomoć u rješavanju predmeta nedopuštenog prebacivanja djece u inozemstvo.

Usvojenje

47. Odbor primjećuje da država stranka nije ratificirala Hašku konvenciju o zaštiti djece i suradnji u odnosu na usvojenje u drugoj zemlji iz 1993. te da postoji vrlo malo podataka o pravilima i postupcima pri međunarodnom usvojenju te o tome kako se u tom pogledu primjenjuju članak 21. i druge slične odredbe Konvencije.

48. Odbor preporuča da država stranka ratificira Hašku konvenciju o zaštiti djece i suradnji u odnosu na usvojenje u drugoj zemlji iz 1993. te osigura provođenje usvojenja u zemlji, u cijelosti sukladno najboljim interesima djeteta i odgovarajućim zakonskim jamstvima i postupcima navedenim u Konvenciji.

Iskorištavanje, zanemarivanje, zlostavljanje

49. Odbor pozdravlja usvajanje Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji iz 2003. koji zabranjuje tjelesno kažnjavanje u obitelji i raznih drugih zakonskih rješenja za sprječavanje i suzbijanje nasilja u obitelji (npr. Kazneni zakon, Obiteljski zakon), ali je i dalje zabrinut zbog slučajeva nasilja u obitelji.

50. U svjetlu članka 19. Konvencije Odbor preporuča državi stranci da:

- a) poduzme sveobuhvatnu studiju o nasilju, poglavito spolnom zlostavljanju i nasilju u kući i u školi radi procjene doseg, uzroka, opsega i naravi takvih prijestupa;
- b) osnaži kampanje jačanja svijesti i obrazovanja uz sudjelovanje djece, radi sprječavanja i suzbijanja zloporabe djece i promicanja pozitivnih, nenasilnih oblika discipline i uvažavanja prava djece, uz istodobno jačanje svijesti o negativnim posljedicama tjelesnog kažnjavanja;
- c) ocijeni rad postojećih struktura i pruži obuku stručnjacima koji se bave ovom vrstom predmeta
- d) osnaži mjere kojima je cilj ohrabrenje prijavljivanja slučajeva zlostavljanja djeteta i progon počinitelja takvih radnji
- e) osigura skrb, potpun fizički i psihički oporavak i ponovno uključivanje u društvo djece žrtava nasilja.

4. Osnovna zdravstvena i socijalna skrb

Zdravstvo, zdravstvene usluge

51. Odbor bilježi napore države stranke učinjene na poboljšanju sustava zdravstvenog osiguranja – novi Zakon o zdravstvenom osiguranju iz 2002, ali je i dalje zabrinut zbog nepostojanja podataka o zdravstvenom stanju djece, posebice one iz etničkih i manjinskih skupina, te zbog toga što nisu sva djeca obuhvaćena zdravstvenom zaštitom. Zabrinut je također za učinkovitu primjenu programa dojenja i stoga što paket “Sretna beba” sadrži sastojke koji nisu u skladu s Međunarodnim pravilima o oglašavanju nadomjestaka za majčino mlijeko. Odbor je također zabrinut informacijom da majkama nije dopušteno besplatno boraviti sa svojom hospitaliziranom djecom, osim ako je dijete mlađe od šest mjeseci.

52. Odbor preporuča da država stranka poduzme sve nužne mjere kako bi se osiguralo da sva djeca imaju isti pristup i kvalitetu zdravstvenih usluga, uz osobitu pozornost na djecu iz etničkih i manjinskih skupina, napose romsku djecu. Odbor također preporuča da država stranka pojača napore na promicanju pravilne prakse dojenja, uz pridržavanje Međunarodnih pravila oglašavanja nadomjestaka za majčino mlijeko, te da osigura učinkovitu primjenu programa dojenja u skladu s međunarodnim standardima. Također preporuča da se djeca ne odvajaju od svojih roditelja za vrijeme hospitalizacije.

Zdravlje mladeži

53. Odbor primjećuje napore koje je država stranka poduzela u odnosu na zloporabu droga od strane mladeži, no ostaje zabrinut zbog povećanog broja slučajeva, sve češće prakse zajedničkog korištenja igle među ovisnicima, nepostojanja cjelovite strategije protiv zloporabe droga, te očito neprimjerenih objekata za liječenje ovisnika. Odbor je također zabrinut zbog povećanja konzumacije alkohola i duhana među mladima, te nepostojanja programa za prevenciju samoubojstava među mladima. Odbor je također zabrinut što mladi imaju nisko znanje o rizicima zaraze HIV-om i ostalim spolno prenosivim bolestima.

54. Odbor preporuča da država stranka:

- a) ojača svoje napore na rješavanju zdravstvenih problema mladeži i osigura učinkovitu provedbu zdravstvenih programa za mlade, uključujući i osiguravanje dostatnih sredstava,
- b) uzme u obzir Opću preporuku br. 4 Odbora za prava djeteta o zdravlju i razvitku mladih,
- c) izradi programe prevencije i suzbijanja HIV/AIDS-a, vodeći računa o Općoj preporuci br. 3 o HIV/AIDS-u i pravima djece,
- d) uspostavi programe i službe mentalnog zdravlja za prevenciju zlorabe droge i alkohola i konzumacije duhana, programe za prevenciju samoubojstava te da poboljša kvalitetu objekata za liječenje,
- e) osigura mladima i djeci dostupne službe za psihološku pomoć i povjerljiva savjetovališta,
- f) zatraži tehničku suradnju i savjete iz UNICEF-a i Svjetske zdravstvene organizacije (WHO).

Pravo na odgovarajući životni standard

55. Odbor primjećuje mjere koje je država stranka poduzela radi povećanja gospodarskog rasta, no ostaje zabrinut zbog raširene pojave siromaštva koje uzima maha u hrvatskom društvu, a pogađa poglavito obitelji s više od jednog djeteta, obitelji u kojima je majka hraniteljica, te manjinske obitelji, uključujući romske, te obitelji stranog podrijetla i na područjima koja su bila pogođena ratnim sukobima.

56. Nastavno na svoje ranije preporuke (*ibid.* toč. 31) Odbor preporuča da država stranka:

- a) poduzme sve nužne mjere u okviru “maksimalno raspoloživih sredstava” u cilju brže eliminacije dječjeg siromaštva, posebice uklanjanja razlika između raznih regija u zemlji; i
- b) nastavi pružati materijalnu pomoć i potporu obiteljima u nepovoljnom ekonomskom položaju, posebice romskim obiteljima i obiteljima stranog podrijetla, kako bi se djeci zajamčilo pravo na odgovarajući životni standard,
- c) obuhvati djecu strategijom smanjenja siromaštva putem konkretnih programa namijenjenih rješavanju posebnih teškoća s kojima se suočavaju siromašna djeca.

5. Obrazovanje, slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti

57. Iako prima na znanje napore koje je država stranka poduzela na području obrazovanja – primjerice Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom školstvu iz 2001, zabrinut je zbog različitog pristupa obrazovanju djece pripadnika manjinskih i najranjivijih skupina, uključujući romsku djecu, djecu koja žive u siromaštvu, djecu s posebnim potrebama i djecu stranaca, što ometa puno uživanje obrazovnog sustava primjereno njihovim vrijednostima i osobnosti. Odbor je također zabrinut jer su obrazovni sustav i njegov ustroj i dalje jako centralizirani, a obrazovanje o ljudskim pravima nije obuhvaćeno nastavnim programima. Konačno, Odbor je zabrinut zbog nastave u smjenama, slabe opremljenosti i trošnosti školskih objekata u mnogim dijelovima zemlje.

58. Odbor preporuča državi stranci da:

- a) poduzme sve nužne mjere kako bi se osigurala puna primjena članaka 28. i 29. Konvencije, napose u odnosu na djecu koja pripadaju najranjivijim skupinama (tj. manjinskim skupinama, djecu koja žive u siromaštvu, itd),
- b) osigura provedbu Nacionalnog programa za Rome, uz osiguranje odgovarajućih ljudskih potencijala i financijskih sredstava i periodičko ocjenjivanje napretka,

- c) dodjeli više sredstava za smanjenje broja smjena u školama i poboljšanje kvalitete obrazovanja u cijeloj zemlji kako bi se postigli ciljevi zacrtani u članku 29, stavku 1. Konvencije i u Općoj preporuci Odbora o obrazovnim ciljevima (CRC/GC/2001/I),
- d) osigura da se odgoj o ljudskim pravima, uključujući prava djece, uvrsti u nastavne programe i da materijali budu dostupni na raznim jezicima koji se koriste u školama, a da nastavnici prođu potrebnu obuku,
- e) poduzme mjere u pravcu decentralizacije,
- f) uvede nastavne metode kojima se ohrabruje aktivno učenje usmjereno prema djetetu i veće sudjelovanje djece,
- g) poduzme nužne mjere u cilju integracije djece s posebnim potrebama u standardni obrazovni sustav, uključujući strukovno obrazovanje, kao i u društvo,
- h) u svjetlu članka 29. o obrazovnim ciljevima, utvrdi odgovarajuće programe i aktivnosti u cilju stvaranja ozračja tolerancije, mira i razumijevanja kulturne različitosti radi sprječavanja nesnošljivosti, zastrašivanja i diskriminacije u školama i društvu općenito.

6. Posebne zaštitne mjere

Djeca izbjeglice i prognanici

59. Odbor prima na znanje usvajanje novog Zakona o azilu (2003.) i napredak postignut na području azila, ali je zabrinut zbog kašnjenja njegove djelotvorne primjene.

60. U skladu s preporukom Odbora za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD/C/60/CO/4, toč. 13), iako prima na znanje izazove s kojima se država stranka suočila pri zadovoljavanju potreba velikog broj izbjeglica, povratnika i prognanika, uglavnom djece, Odbor je i dalje zabrinut što povratak još uvijek ometaju administrativne zapreke i neprijateljski stav nekih državnih i lokalnih službenika. Odbor izražava zabrinutost zbog otežanog pristupa obrazovanju i zdravstvenoj skrbi za djecu izbjeglice i prognanike.

61. Odbor preporuča da država stranka osigura djelotvornu primjenu novog Zakona o azilu i da djeci izbjeglicama i tražiteljima azila osigura pristup osnovnim uslugama kao što su obrazovanje i zdravstvo te da nema diskriminacije u pravima na pogodnosti za obitelji tražitelja azila, koja bi mogla negativno utjecati na djecu;

62. Odbor također preporuča da država stranka poduzme učinkovite mjere na rješavanju problema vlasnika nekretnina, uglavnom Srba, koji se vraćaju u svoje domove prije no što sadašnji stanari (izbjeglice i prognanici) uspiju naći drugi smještaj, te poduzme daljnje napore kako bi se olakšao povratak izbjeglica i povratnika. Odbor također preporuča poduzimanje učinkovitih mjera na osiguranju jednakog pristupa obrazovanju i zdravstvenoj skrbi djeci prognanicima.

63. Odbor nadalje preporuča da država stranka uvede konkretne zakone ili upravne propise ili smjernice kojima se predviđaju posebni postupci i rješavaju posebne potrebe djece izbjeglica i tražitelja azila bez pratnje, a napose osigura propisni smještaja za takvu djecu.

Djeca u oružanim sukobima

64. Odbor pozdravlja ratifikaciju države stranke Fakultativnog protokola o uključivanju djece u oružane sukobe iz 2002. i prima na znanje napore koje je država stranka poduzela na osiguranju psihološke i društvene pomoći djeci koja su bila pogođena oružanim sukobom. Ostaje međutim zabrinut zbog nepostojanja sustavnog istraživanja o položaju djece pogođene oružanim sukobima, uključujući praćenje mjera nadzora. Odbor je također zabrinut zbog nepostojanja odredbi o naknadi štete djeci.

65. Odbor preporuča da država stranka:

- a) provede sveobuhvatno istraživanje o djeci pogođenoj ratnim sukobima, kako bi se procijenio domašaj, opseg i ciljana skupina te utvrdilo posljedice i potrebni pravni lijekovi i odštete;**
- b) osnaži kampanje jačanja svijesti, uz sudjelovanje djece;**
- c) ocijeni rad postojećih struktura i osigura obuku stručnjaka obuhvaćenih programima,**
- d) proširi psihološku i društvenu pomoć djeci koja su bila pogođena oružanim sukobima,**
- e) poduzme djelotvorne mjere kako bi se osiguralo da pogođena djeca dobiju primjerenu odštetu.**

Trgovina ljudima i spolno iskorištavanje

66. Pozdravljajući mjere države stranke usmjerene na suzbijanje i jačanje svijesti o problemu trgovine ljudima, uključujući uspostavu Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima odgovornog za izradu i primjenu Nacionalnog programa za suzbijanje trgovanja ljudima, ostaje zabrinut radi njegove učinkovite primjene i nepostojanja statističkih podataka i konkretnih informacija o mjerama poduzetim na suzbijanju trgovine ljudima.

67. U svjetlu članka 34. i drugih srodnih članaka Konvencije Odbor preporuča daljnje jačanje napora na otkrivanju, prevenciji i suzbijanju trgovine djecom radi spolnog ili drugog iskorištavanja, uključujući istraživanja radi procjene naravi i važnosti problema te izdvajanja dostatnih sredstava za to područje, sukladno Deklaraciji i Planu djelovanja, te globalnoj obvezi preuzetoj na Svjetskim kongresima protiv spolnog iskorištavanja djece u komercijalne svrhe (1996. i 2001).

Sudovi za maloljetnike

68. Odbor pozdravlja izmjene i dopune Obiteljskog zakona iz 2003., Kaznenog zakona iz 1999. i Zakona o sudovima za mladež iz 2002. kojima je cilj uskladiti sudsku praksu s odgovarajućim međunarodnim standardima iz područja ljudskih prava, ali je zabrinut zbog kvalitete institucija i izvješća o slučajevima nasilja u popravnim domovima i prihvatilištima, te zbog toga što osobe u pritvoru ili zatvoru mlađe od 18 godina dijele smještaj sa onima do 27 godina.

69. Odbor preporuča državi stranci da osigura punu primjenu pravosudnih standarda za maloljetnike, osobito članaka 37, 39. i 40. Konvencije i drugih standarda Ujedinjenih naroda na tom polju, poput Standardnih minimalnih pravila UN-a za maloljetničko sudovanje (Pekinška pravila) i Smjernica UN-a za sprječavanje maloljetničke delinkvencije (Smjernice iz Rijada), Pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode, Preporuke za djelovanje iz Beča za postupanje s djecom u kaznenopravnom sustavu, u svjetlu Dana opće rasprave o maloljetničkom sudovanju, održanog 1995. Odbor osobito preporuča da država stranka:

- a) osigura da se lišavanje slobode koristi tek kao zadnja mjera, na najkraći mogući rok, da se u cijelosti poštuju jamstva pravednog suđenja i da osobe mlađe od 18 godina ne budu u istom prostoru s odraslima.**
- b) zaštititi prava djece lišene slobode i poboljša uvjete njihova pritvora ili zatvora, napose osnivanjem posebnih popravnih domova i prihvatilišta za osobe mlađe od 18 godina u uvjetima primjerenim njihovoj dobi i potrebama, te osigura postojanje socijalnih službi u svim takvim maloljetničkim ustanovama u zemlji;**
- c) organizira programe obuke o odgovarajućim međunarodnim standardima za sve stručnjake obuhvaćene sustavom maloljetničkog sudovanja,**
- d) zatraži tehničku pomoć na području maloljetničkog sudovanja i policijske obuke od, uz ostale, Ureda visokog povjerenika UN za ljudska prava i UNICEF-a.**

Manjine

70. Odbor prima na znanje mjere koje je država stranka poduzela radi poboljšanja domaćeg zakonodavstva glede manjinskih prava – npr. Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina – ali je zabrinut za djelotvornu primjenu tih zakonskih instrumenata. Također je zabrinut zbog stalnog problema etničke diskriminacije i netolerancije, posebice prema Romima i drugim manjinskim skupinama – npr. Srbima, Bošnjacima itd.

71. Odbor ponavlja svoju preporuku da država stranka poduzme učinkovite mjere kako bi se potakla zaštita prava djece pripadnika manjinskih skupina i eliminirala atmosfera nekažnjivosti među onima koji uznemiravaju te skupine. Također preporuča da država stranka poduzme posebne mjere za poticanje procesa pomirbe i izgradnje povjerenja, uključujući dalekosežne obrazovne i kampanje jačanja svijesti.

7. Praćenje primjene i širenje informacija

Praćenje primjene

72. Odbor preporuča državi stranci poduzimanje svih odgovarajućih mjera s ciljem osiguranja pune primjene ovih preporuka, uz ostalo dostavljanjem članovima Vijeća ministara ili Vlade ili nekog sličnog tijela, parlamenta, te regionalnim i lokalnim izvršnim i predstavničkim tijelima, gdje je to primjenjivo, radi odgovarajućeg razmatranja i daljnje akcije.

Širenje informacija

73. Odbor nadalje preporuča da se drugo periodičko izvješće, te pisani odgovori države stranke i usvojene preporuke (uključujući primjedbe) koje je Odbor usvojio stave na raspolaganje i budu dostupni putem interneta (i ne samo njega) širokoj javnosti, udrugama civilnog društva, mladih, stručnih skupina i djece kako bi se omogućila rasprava i stvorila svijest o Konvenciji, njenoj primjeni i praćenju.

8. Periodičnost podnošenja izvješća

74. Konačno, u svjetlu preporuka o periodičnosti izvješćivanja, kako je to Odbor usvojio i opisao u izvješćima sa svojih sjednica CRC/C/114 i CRC/C/124, Odbor ističe važnost prakse izvješćivanja u suglasju s odredbama članka 44 Konvencije. Značajan vid odgovornosti država potpisnica prema djeci temeljem ove Konvencije jeste taj da se osigura da Odbor za prava djeteta ima redovnu priliku ispitati napredak učinjen na primjeni Konvencije. Odbor preporuča državi stranci da slijedeće izvješća dostavi 7. listopada 2008. To će izvješće obuhvatiti treće i četvrto periodičko izvješće. Takvo izvješće ne bi trebalo prijeći 120 stranica (vidi CRC/C/118). Nakon toga Odbor očekuje izvješća država potpisnica svakih pet godina, kako predviđa Konvencija.